
Антон Дончев / Anton Donchev

НОВИ ДАННИ ЗА ЕВРОПЕЙСКАТА КОМИСИЯ И ИЗТОЧНОРУМЕЛИЙСКАТА МИЛИЦИЯ

New Data about European Commission and Eastern Rumelia' Militia

Summary: *European Commission and Eastern Rumelia's militia are an important and inseparable part of the history of the armed forces of Eastern Rumelia. Details about the commanding staff running the militia are presented, as well as the problems which occurred around the formation and leading of this new army.*

Key words: *militia, Eastern Rumelia, European Commission, Organic Statute*

Берлинският конгрес, проведен през юни – юли 1878 г. представлява финален етап на два отделни проблема, свързани пряко с българския народ и Русия. От една страна, територията на България, определена от Санстефанския мирен договор, е разпокъсана като свободна, но васална остава само Северна България и Софийският санджак. От друга страна, Русия изпълнява поетите преди Руско-турската война от 1877–1878 г. ангажименти към Хабсбургската империя и останалите Велики сили, които определят всички западни държави да участват в начертаването на новите граници на Балканите.

Към месец юли 1878 г. в България руските войски са в състав: Щабът на армията, намиращ се в Одрин, Управлението на императорския комисар княз Дондуков-Корсаков – в София, а Пловдивският, Сливенският и Одринският санджаци се намират под общото управление на командира на 9-ти армейски корпус, генерал лейтенант Столипин, със седалище Пловдив. Източна Румелия има статут на автономна провинция в пределите на Османската империя.

Русия, която в изпълнение на клаузите на договора трябва да изтегли своята армия от България девет месеца след ратифицирането му, извършва необходимото, за да подготви българите от областта да могат да бранят своята свобода и независимост. Тя се грижи както за въоръжаването и военното обучение на населението, така и за изграждането на въоръжени сили, които да му бъдат надеждна опора в борбата за отстраняване на допуснатите несправедливости при решаването на българския въпрос по време на Берлинския конгрес.

В Берлинския договор от 1878 г., има девет отделни члена¹, очертаващи бъдещето на българските земи на юг от Стара планина, превръщайки ги в ново и по-специално политико-административно образование на Балканите. По предложение на английските дипломати то е наречено „Източна Румелия“². На Берлинския конгрес е прието и предложението на турския делегат в Източна Румелия да се създаде не голяма милиция, като и се предаде жандармерия, в която могат да се допускат и българи. Конгресът се съгласил и с предложението на Бисмарк – във военно време милицията на областта да влиза в състава на османската армия. Въпреки това очевидно нецелесъобразно решение руското гражданско управление продължава да устройва земската войска в Източна Румелия съобразно с нуждите на областта, с което поставя западните сили пред свършен факт.³

Член 15 на Берлинския договор дава право на султана да пази границите на новата автономна област чрез строеж на укрепления и свои гарнизони.⁴

Създава се впечатление, че Южна България е оставена под властта на Високата порта, но степента на нейното подчинение е в зависимост от характера на режима, който щял да се установи в страната.

Територия на областта е малка – 35 901 кв. км. С население 815 946 души, като преобладават българите – 573 560. Освен тях тук живеят още турци и българомохамедани – 174 700, гърци – 42 654, цигани – 19 549, евреи – 4 177, арменци – 1306.⁵ има и чужди поданици, най-често търговски агенти, служители и пр. От националната пъстрога произтича и различието на говоримите езици в областта.

На пръв поглед Пловдив изглежда не български, а космополитичен град. Това наистина е само на пръв поглед, защото цифрите разкриват другата, истинската картина на положението. Според преброяването от 1880 г. Пловдив има 24 053 жители, от които 10 909 са българи, 5558 – турци, 4781 – гърци, 865 – цигани, 806 – арменци и 1134 – евреи.⁶ Българите преобладават и през следващите години, както личи от преброяването, направено на 1 януари 1885 г. От 33 442 жители на столицата – 16 752 са българи, 7144 – турци, 5497 – гърци, 2168 – евреи, 1061 – арменци, 112 – цигани, 151 – италианци, 61 – руси, 80 – французи, 112 – немци и 304 – разни народности.⁷

Другите по-големи градове в областта са Сливен, Стара Загора, Пазарджик, Хасково, Бургас и др. Някои от тях като Стара Загора, са пострадали тежко по време на войната и дълго не могат да се съвземат. Но и тези, които не са засегнати особено, са изостанали земеделско-занаятчийски селища.

На конгреса в Берлин руският дипломат П. Шувалов нарича Източна Румелия „недоволна България“ за разлика от „доволна България“, каквато е княжеството.⁸ Това определение се оказва вярно не само за първите години след Берлинския договор, но и за целия период на съществуването на областта. Южнобългарското население не се примирява с отреденото му от западните

сили положение и това слага отпечатък върху цялата краткотрайна история на Източна Румелия

Берлинският договор налага съставянето на европейска комисия, която да изработи заедно с османската власт устройството на Източна Румелия за период от три месеца. Тази комисия трябва да определи властта и правата на генерал-губернатора, както и цялостното управление на провинцията, съобразно вилаетските закони и предложенията, направени на самото заседание на конференцията в Цариград.

И тук руските дипломати са изправени пред фронта на западните държави и Османската империя. Завоювали опорни позиции на Балканите, Англия и Австро-Унгария насочват усилията си към осигуряване на преобладаващо влияние в Османската империя и балканските държави. Англия и Хабсбургската империя искат да превърнат Източна Румелия в бариера срещу по-нататъшното засилване на руското влияние на Балканите. За целта техните представители в Европейската комисия трябвало да работят за запазване на политическата и военната власт на султана в областта. Заедно с това те обещават да осигурят на народа „конституционни права”. Но поставен в зависимост от турското правителство, конституционният порядък става илюзорен.

Член 14 на Берлинския договор фиксира границите на Източна Румелия. Източната граница върви по брега на Черно море, а северната – по билото на Стара планина. Западната граница започва от връх Паскал, спуска се до река Тополница между Пирдоп и с. Душанци, продължава до село Петрич и от тук между Ихтиман и с. Вакарел, източно от Самоков, стига Родопите. Южната граница върви по Родопите на изток до река Арда, завива на север, пресича река Марица над Свиленград и по Северна Странджа достига Черно море.

Скоро след подписването на Берлинския договор, Евлоги Георгиев пише до Найден Геров: „Румелия въсточна е тъй украсена, дето не мяза на нищо, и да видим какво ще излезе и от това”⁹. Действително един от основните спорове се заплита около член 15 от договора в Берлин, осигуряващ правото на султана да пази границите чрез строеж на укрепления и свои гарнизони.¹⁰ Южна България е оставена под властта на Високата порта, но степента на нейното подчинение е в зависимост от характера на режима, който щял да се установи в страната.

Както стана дума по-горе, след Берлинския конгрес решаващо значение за съдбата на Източна Румелия придобива дейността на Европейската комисия. Резултатът от тази дейност, а именно Органическият устав, щял да определи положението и по-нататъшното развитие на част от българския народ. Членове 18, 19, 23 от Берлинския договор определят задачите на новосформираната Европейска комисия за Източна Румелия. Международната комисия е натоварена в три месечен срок да подготви обществените институции. Великите сили определят своите представители без да губят време. Франция изпраща начело на своята комисия в Източна Румелия ерудираният и изключително опитен

дипломат Барон дьо Ринг, ползващ се с добри връзки и познания за Османската империя. Назначен е по предложението на външния министър на Франция – Вадингтон.

Дипломатите тръгват с инструкции за пазене на предпазлива проанглийска политика, която се прилага още преди Берлинския конгрес.¹¹ Целта на френските дипломати е ясно и точно формулирана – реализиране на приетите от Берлинския конгрес решения с помощта на останалите велики сили. По-конкретните цели на французите са бързо създаване на Източно Румелия и нейните институции¹², но като обикновена провинция на Османската империя.

Австро-Унгария е представена от опитния дипломат Калай. Той проявява склонност към разбирателство с Русия относно подялбата на европейските владения на Османската империя, но и прозира възможност за разширение на територията на собствената си държава чрез временното съхраняване на Турция.

Италия изпраща комисар Вернони, който ясно показва с поведението си по-нататък, че страната му не желае да заема централна роля в комисията и случващото се като цяло през тези месеци в Пловдив, но ще бъде обективна във всяко едно отношение.

Германската империя посочва за член на Европейската комисия дипломата Брауншвайг. За разлика от повечето представители на западните държави в Пловдив, немският представител не е особено популярен сред колегите си. Барон дьо Ринг го определя като “обикновен вицеконсул.”¹³ В доклада на Ринг за Брауншвайг се споменава следното: “Оставам с впечатлението, че той има за мандат да служи за дубльор на руския ни колега в дебатите по текущите въпроси и да се въздържа от персонални инициативи.”¹⁴ И тук очакванията се разминават с действителността – немският представител се оказва добре подготвен и много точно анализира промените, които настъпват в Източна Румелия след 1878 г. Поради тази причина той е силно обезкуражен, защото много рано разбира, че решенията на Берлинския конгрес в голямата си част са трудно реализуеми. Брауншвайг е дипломатът, който се застъпва за българските интереси и в унисон с руските представители е убеден, че ако Османската империя не се откаже от правото си да окупира проходите на Стара планина, много вероятно е да се стигне до ново кръвопролитие подобно на Априлското въстание от 1876 г. Неговите идеи не се приемат от Германската империя и е принуден да спазва инструкциите на Бисмарк за крайна резервираност.

Делегати на Англия са Хенри Дръмонд Уолф – член на английския парламент, и лорд Донугмър. Те следват точно инструкциите на ръководството в Лондон. Англия заедно с Австро-Унгария не желае по какъвто и да е начин разпокъсване на Османската империя. Това определя и поведението на английската дипломация при предстоящата работа на Европейската комисия за Източна Румелия.¹⁵

Международната комисия за Източна Румелия, състояща се от опитни и добре познати дипломати, се събира в Цариград на 30 септември 1878 г.

Делегати на Русия са полк. Александър А. Шепелев, бивш пловдивски губернатор, и княз Алексей Н. Церетелев, руски консул в Пловдив, отличил се в анкетната комисия, отразила османските зверства над българското население по време на Априлското въстание; на Турция – Асим паша, сенатор, и Абро ефенди, чиновник.

При изработване на основния закон на областта Европейската комисия трябвало да се ръководи от предложенията, направени от Великите сили на Турция на 8-то заседание на Цариградската конференция, и от различните турски закони за вилаетите.¹⁶ В първите заседания европейските делегати решават въпросите за процедурата, мястото на заседаване и правомощията на комисията. При обсъждането им се разгръща дискусия, която разкрива противоположните цели на западните велики сили и Русия. Така английските делегати предлагат комисията да се председателства постоянно от турския делегат. Против това се обявяват руските делегати и по тяхно настояване е прието председателството да се поема последователно от всички комисари.¹⁷

След разгорещените дискусии в първите дни от работата на комисията интерес буди и дискусията, повдигната от английският делегат Уолф., който се съмнява в правомощията на членовете на Комисията. Той показва документ, подписан от кралицата, гарантиращ му “достатъчно власт”, но подозира, че останалите представители не разполагат с такъв. Опасенията му се оправдават, след като става ясно, че останалите участници в комисията, и в частност германският канцлер, не разполагат с такива официални документи, гарантиращи правомощията им. След дълги спорове е решено на следващото заседание да се представят необходимите документи от всички представители.¹⁸

Твърде важно е решението на Европейската комисия да пренесе заседанието си в Пловдив. За това настоява както руското, така и английското правителство, водени от различни съображения. В Петербург правилно оценяват, че намирайки се в Пловдив, Европейската комисия ще бъде принудена да се съобразява с установеното положение, а руските делегати ще получат подкрепата на българското население. Дипломатията на Англия и другите държави смята, че ако се настани в Пловдив, комисията ще може по-бързо да вземе в свои ръце управлението на финансите на областта, а заедно с това и цялата администрация.¹⁹ Опирайки се на член 19, западните държави и Османската империя се стремят да придобият повече власт над новата област на юг от Балкана. Освен управлението на финансите на Източна Румелия, което е дадено на Европейската комисия до окончателното оформяне на администрацията в областта, комисарите на западните държави и Турция се опитват да разширят изпълнително-разпоредителните функции на комисията и върху администрацията. Изземването на административното ръководство на областта от Времен-

ното руско управление и предаването му на комисията или на турското правителство би улеснило плановете за превръщането и в турски вилает.²⁰ Западните сили аргументират своето искане със съдържанието на член 22 на Берлинския договор, който предоставя на Русия правото на военна окупация на областта, без да предвижда нищо по отношение на гражданското ѝ управление.²¹ В крайна сметка се оказва, че западните държави не могат да се позоват реално на нито един член или разпоредба и плановете им пропадат. Полк. Шепелев и княз Церетелев категорично отхвърлят претенциите за отстраняване на руската администрация или за контрол върху нея от страна на комисията, позовавайки се на член 18 и член 19 от Берлинския договор, които точно определят компетенцията на международната комисия. Заедно с това руските комисари заявяват, че назначаването на главен управител и офицери в милицията и жандармерията от Високата порта ще се осъществи след изработване на Органическия устав. За категоричното пресичане на този опит на Англия да засили турското влияние в областта спомага и присъствието в Източна Румелия на 5-хиляден руски окупационен корпус.

Позицията на западните държави е непреклонна и протурска и по въпроса за бежанците. Още в първите заседания на Европейската комисия турският представител Абро ефенди предлага да се вземат мерки, които да улеснят завръщането на турските бежанци, включително и на извършилите някакво престъпление. Той е подкрепен от западните си колеги и особено от Уолф. Комисията приема специален правилник за репатриране на бежанците, с който естествено се отменя въведеното от Временното руско управление, Журнално постановление. Зад загрижеността на Англия и другите западни държави за положението на турските бежанци прозира желанието им да увеличат мюсюлманския елемент в областта и да възстановят предишното му икономическо господство. Руските представители се противопоставят на опита да се разширят правата на Европейската комисия в това отношение. С правото си на „вето“ те провалят взетото решение, което щяло да има важно значение при изработване на Органическия устав.²² Недоразуменията между руските и английските делегати силно забавя дейността им. Седмица по-късно настъпва обрат в позицията на английския представител Уолф. Английската комисия прекратява бурните спорове за постановяване на силна османска власт в Източна Румелия. Новото в поведението на англичаните е просто изпълнение на нареждане от кабинета в Лондон. Интерес буди и френското поведение – Ринг има големи опасения, че постоянните конфликти и спорове на заседанията са от интерес единствено и само за Русия, която цели запазване на установения от нея режим в областта.²³ Това е основната причина френските и немските делегати да водят тайни преговори, подтикващи Брауншвайг да покаже изготвената резолюция за пълномощията на комисията по отношение финансите на областта и мястото за следващите заседания на комисията. Руските представители се съгласяват, което

води и до преместването на комисията в Пловдив. Това не успокоява Ринг поради сведенията, с които разполага. Френската делегация научава, че руската администрация в Пловдив е изхарчила предварително част от парите за армията и е продала на ниски цени десятъка върху виното и зърнените храни.²⁴

Европейската комисия се измества в Пловдив в средата на октомври 1878 г. Комисията е подложена на масиран натиск чрез протести от страна на различни групи от българското население. На 16 октомври 1878 г. е подаден мемоар от името на съветите от почти всички окръзи, на 25 октомври 1878 г. връчват адрес карловските вдовици от войната на 8 ноември 1878 г. – многохилядна група от селяни и т. н.²⁵ „Южна България – пише Матвеев – буквално кипеше от негодувание от враждебната политика на западните държави, горещо и гръмка изказваше своите надежди към Русия“.²⁶

Българското население ясно показва кой етнос е преобладаващ в областта и ясно застава зад руската делегация. Но за да се избегнат международни усложнения, руското правителство се заема да направлява борбата на българите и техните искания съобразно с възможностите на момента. А неблагоприятната международна обстановка и натискът на западните държави принуждават Русия да се придържа към постановленията на Берлинския договор. Затова тя внушава на българите да насочат борбата си за извоюване на най-важните и реални за момента задачи – осигуряване на действителна политическа автономия на Източна Румелия и отменяне на турските гарнизони. По нареждане на правителството си временните руски власти ръководят различните форми на съпротивата въпреки обвиненията на западните представители в подстрекателство на българите.²⁷

Най-важно значение се отдава на военната подготовка на населението, осъществявана от гимнастическите дружества, които се организират и развиват дейността си, благодарение на руските власти, чрез отпусканото от тях оръжие, изработването на специални правилници и изпращането на руски инструктори. Българското население с ентузиазъм се включва във военното обучение и проявява готовност с оръжие в ръка да брани свободата.

Създадените 16 гимнастическо-стрелкови дружества успяват за кратко време да подготвят народа за самостоятелна защита и да го превърнат в организирана сила.²⁸

Западните държави не успяват да осъществят още една цел – желанието им да поставят Отоманската банка като основен разпоредител за финансите на областта. Приема се наложената вече от руснаците финансова програма за действие. Това подтиква Европейската комисия да предприеме друго действие. Определен е финансов комитет в състав дьо Кутули, Абро ефенди и Донугмър и назначава за главен директор на финансите А. Шмидт, управител на клона на Отоманската банка в Пловдив. Чрез тези органи комисията цели установяване на контрол върху административните органи, милицията и жандарме-

рията.²⁹ Руските дейци се противопоставят на това, като се възползват от обстоятелството, че Берлинският договор не определя отношенията между Временното руско управление и Европейската комисия във връзка с финансите. Чрез протакане, твърда съпротива и преднамерена опозиция те ограничават дейността на комисията до общ контрол върху приходите и разходите. Подкрепа има и от българското население, което посреща с бурни демонстрации опитите на Шмидт да ревизира окръжните ковчежничества.³⁰ Организираните от тайните комитети протестни акции в Ямбол, Нова Загора, Сливен и др. активизират западните комисари със своята масовост и мащабност. Поощряваната от Временното руско управление народна съпротива не само че не допуска да се заграбят областните финанси, но и повлиява върху решенията на Европейската комисия по други важни въпроси.³¹

Западните комисари са принудени да търсят помощта на руските власти и да правят изявления за най-добри намерения спрямо българския народ.

Събитията свързани с финансовият проблем повлияват на по-нататъшната работа на комисията. Европейската комисия е натоварена да изработи органическия устав или основния закон, по който ще съществува и развива новата провинция Източна Румелия. Фактите и тук обаче показват, че голяма част от времето, в което заседава, комисията прави всичко друго, но не и да работи по основния закон.

Пръв се разглежда внесеният от Османската империя проект за Органически устав на областта. Този проект цели едно единствено нещо – запазване на старата турска власт в областта във всички аспекти. Предвижда се възстановяване на старото административно деление, пълно подчинение на всички въоръжени сили в областта на султана и др. Проектът почива върху принципите на турските закони за вилаетите и пренебрегва дадената от Берлинския договор автономност на областта. Затова той е отхвърлен от комисията без разисквания.

Делегатите постигат съгласие в работата си да следват постановленията на Берлинския договор и да въведат модерните западноевропейски институции, като се съобразяват с местните особености. Тази програма дава възможност на руските делегати да отстояват най-либерални предложения. За да улесни работата на комисията, отделните делегати се заемат да разработят проекти за различните глави на устава, които след обсъждане в подкомисиите да се внесат в общите заседания за приемане.³²

Английският делегат Уолф изработва първа глава от Органическият устав на Източна Румелия. Първите пет члена не създават особено работа на участниците в комисията. Те повтарят клаузите на Берлинския договор за статута на областта, нейните граници и охраната им от турските войски.

В член 6, отнасящ се до военната служба на жителите на областта, предизвиква оживени дискусии. Проектът предвижда задължение на румелийците да служат в отоманската войска, като тази служба или обучението в турските

военни училища се смята за изкарана в милицията служба. В подкрепа на тази формулировка се изказват Калай и дьо Ринг, който изтъква, че офицерският кадър на милицията и жандармерията трябва да бъде взет от учениците в турските военни училища. На практика това би означавало въвеждане на турската военна система и следователно подчиняване на областта във военно отношение на османското правителство.³³

Руските делегати отказват да приемат предложения проект. По тяхно настояване от член 6 отпада задължението на румелийците да служат в отоманската войска. Приема се компромисен вариант, според който областните жители могат доброволно да служат в турската армия, ако не са записани в списъците на милицията и резервите, а времето, прекарано в нея, им се зачита като отслужено в милицията.³⁴

Член 7 определя начина, по който ще се назначат областният управител, неговите заместници, всички ключови длъжности в областта, включително и офицерският състав на Източнорумелийската милиция. Предварителният проект определя султана да посочва лицата, които ще заемат всички отговорни позиции в областта. Шепелев и Церетелев виждат в това ограничаване на автономията на Румелия. Категорично застават зад предложението да се приеме системата на децентрализация. Според тях гаранция за правилното функциониране на различните институции могат да бъдат само избраните от народа чиновници. Те се позовават на Берлинския договор³⁵, който изрично определя правото на султана да назначава офицерите от милицията и жандармерията и главния управител със съгласието на великите сили. За административните управници няма специално указание, а това дава възможност на руските делегати да отстояват въведения вече в страната изборен принцип. Западните делегати обявяват, че изборното начало не дава гаранции за правилно функциониране на администрацията и отхвърлят предложението на Шепелев – главният секретар, директорите и окръжните управители да се избират от главния управител от листата на кандидатите, представена от Областното събрание.³⁶ Внимателното проследяване на дейността на руската дипломация показва, че тук русите умишлено изискват нещо повече от позволеното, за да получат отстъпки и променят реално предложеното от европейската комисия. Този компромис представлява приетият член 7, според който на всички ключови длъжности се назначават лица, посочени от областният управител и одобрени от султана. На Високата порта е предоставен един месец, в който, ако не съобщи своето решение, то се приема за положително. Главният секретар на областта се назначава от султана по предложена от главния управител листа от трима кандидати. Ако това не стане в едномесечен срок, главният управител има право сам да назначи. Той получава и правото да назначава офицерите до чин капитан, включително, като само висшите офицери се назначават от султана.³⁷ Крайният резултат е положителен за българските цели. Не султанът, а областният управител на

Източна Румелия реално ще отговаря за назначенията в административния апарат, милицията и жандармерията.

Силно дискуссионни са и членовете, отнасящи се до Областното събрание³⁸. В окончателния вариант се приемат всички задължения на областното събрание и зависимостта му от султана. Ако в двумесечен срок султанът не отхвърли даден закон, той ще се смята за утвърден.³⁹

Член 22 трябва да уреди официалния език в Източна Румелия. Западните държави, следвайки предначертаните си стратегии, подържат избирането на турски или гръцки езици за официални в областта. Целта е ясна – превръщането на областта от българска в турска или поне в многонационална. И тук Русия категорично се противопоставя и отново успява да достигне до компромисно решение. Прието е предложението на италианския комисар Вернони. За официални езици на страната са провъзгласени българският, турският и гръцкият. Законите, постановленията, заповедите, съдебните решения и пр. трябва да се издават на трите езика, а кореспонденцията между източнорумелийските власти и Високата порта да се води на турски език.⁴⁰ Твърде важна обаче е уговорката, че в окръзите, околиците и общините трябва да се използва езикът на мнозинството от населението.⁴¹ Пред българите се разкрива възможност с численото си надмощие да наложат българския език независимо от узаконеното триезичие.

Втора глава от Органическия устав, разработена от френския представител барон дьо Ринг и именувана “Права на гражданите”, се приема значително по-лесно.

Третата глава на Органическия устав – „За главния управител”, е приета от Европейската комисия без разисквания. Обсъждането на проекта, подготвен от Калай, става предварително „в частна конференция”. Областният управител на Източна Румелия придобива изпълнителната власт в страната и функциите му са като на министър-председател. Той има право да свиква османски войски, съгласно член 16 от Берлинския договор, когато прецени, че вътрешното и външното положение на страната е застрашено, както и да обявява обсадно положение при размирици, съгласувайки решението си с Постоянния комитет.⁴²

Бързо е приета и глава четвърта – „За централното управление на областта”, съставена от барон дьо Ринг. Тя предвижда създаване на частен съвет (директорат), с който главният управител осъществява изпълнително-разпоредителната власт.⁴³

Разгорещени дебати предизвиква и глава 5 “За областното събрание”. Изготвеният от Уолф проект ясно показва желанието, Областното събрание да се превърне в помощно събрание на управителя на областта, което е в разрез с демократизма и с реалното значение на контролен орган, което имат събранията в много от западните страни. Борбата на двете становища е преодоляна отново чрез компромисно решение. Руските делегати се съгласяват главният управител

да назначава депутати в Областното събрание, но само 10 на брой, а западните представители приемат Постоянният комитет да се състои от 10 члена, избрани от всички депутати, като всяка изборна бюлетина не съдържа повече от 6 имена.⁴⁴

Шеста глава се отнася до уреждането на областната администрация. Проектът е разработен от френският представител барон дьо Ринг по подобие на френската административна система, в която водещ е принципа на централизацията. Областта е разделена на 6 окръга – Пловдив, Татар Пазарджик, Хасково, Стара Загора, Сливен и Бургас, 28 околии и др.

Седма глава, разработена от италианския представител Вернони, урежда финансите. Тук тежкото за южните български земи е определения годишен данък на провинцията към Османската империя в размер 3/10 от доходите на областта. Другите глави уреждат устройството и дейността на отделните дирекции в областта. Глава осма е за “Земеделието, търговията и обществените сгради”, глава девета е за “Съдебните власти”, глава десета регламентира “Верослужения”, глава единадесета – “Народно просвещение”.⁴⁵

Глава дванадесета и тринадесета се отнасят за въоръжените сили на областта. Натоварените да изготвят главите са барон дьо Ринг и Шепелев, както и военните аташета на Англия и Франция в Цариград. Тук се случва нещо различно – когато военните аташета пристигат в Пловдив проектите, по които трябва да работят са вече изготвени от руснаците Шепелев и Столипин. Опитът на западните представители да се противопоставят на проектиращата се силна пробългарска милиция е като създадат по – силна жандармерия. След бурни дискусии Руската империя не отстъпва от основните си пунктове по въпроса за въоръжените сили на Източна Румелия.

“Местната милиция” за пръв път намира официално място на изява в глава дванадесета на Органическия устав, където са уточнени предназначението, структурата, състава на милицията и др. Руснаците постигат успех като изискват численият ефективен на кадровите роты да се определя всяка година от областното събрание, но срещу това се съгласяват милицията да оказва помощ на османската армия при нужда.⁴⁶

Глава тринадесета се отнася до “Жандармерията”. Както и при милицията, така и тук са определени всички организационни елементи, задължителни за въоръжените сили. Важен ход е непрякото подчинение на жандармерията на местната власт като оръжие на властта за поддържане на вътрешния ред.⁴⁷

Последните две глави са приети бързо и без никакви дискусии – глава 14 – “Устройство на поземлената собственост” и глава 15 – “Законни условия на публичните чиновници”.⁴⁸

Текстът на Органическия устав е приет на първо четене през месец март 1879 г. от Европейската комисия. Комисията решава да се премести в Цариград,

за да се даде възможност на турските министри и отговорни лица да се запознаят с текста.

Европейската комисия успява да завърши своята работа по Органическият устав два пъти по-бавно от предвиденото време – вместо за три месеца, комисията заседава шест. Австро-унгарският и френският представители извършват голяма част от работата по написването на повечето глави от устава. Като цяло политиката на компромис властва над по-голямата част от събранията на комисията. Огромно значение за изработването на устав, полезен за българското население и руските интереси, изиграва дейността на Временното руско управление, което често поставя Европейската комисия пред свършения факт на изградена държавна организация в областта. Ярък пример и доказателство за това са думите на барон дьо Ринг на срещата му със султана и великия везир след връщането на комисията в Цариград. Този разговор има изключително важно значение за бъдещето на Източна Румелия и в основата му стоят въоръжените сили на областта. Накратко Ринг успява да убеди султана и великия везир, че в Румелия, руснаците вече са положили основата на въоръжена сила с много силен български елемент и влизането на турски войски би довело до нови много страшни кръвопролития.⁴⁹

Друг важен момент е промяната на поведението на част от българското население и някои вестници⁵⁰, влияещи на общественото мнение в областта. Промяната в тактиката носи резултати. Това ясно личи в поведението и записките на френските представители, които започват да гледат с повече симпатии към българското население в областта. В подкрепа на това идват и важните разговори, които предприема Ринг с Иван Гешов и Екзарх Йосиф.⁵¹

Така след множество спорове, обрати и много задкулисни игри на 14 април 1879 г. в Цариград, Органическият устав⁵² е подписан от членовете на Европейската комисия. Дейността на комисията продължава, като през лятото делегатите с известни промени⁵³ се завръщат в Пловдив. Оттук до края на съществуването на комисията единствената официална цел, която има е да осъществи преминаването на властта от руснаците в ръцете на новия генерал-губернатор на областта – Алеко Богориди. Поради някои съмнения от страна на комисията и в частност на френския представител и с цел спазването на Органическият устав, начело на въоръжените сили на областта е назначен генерал Виктор Виталис. По произход грък, генерал Виталис е офицер от френската армия, който след едно авантюристично минало преминава на турска служба. В негово лице Ринг вижда човека, който ще предотврати евентуално отстъпчивост на областният управител пред преобладаващото българско население. Виталис е натоварен и отговорната задача да запази постигнатото от комисията и да не позволи на Османската империя да наруши подписаните договори и устава. Последното заседание на комисията е на 1 септември 1879 г., а в един от финалните си доклади Ринг много добре характеризира резултата от цялост-

ната дейност на комисията: “Европейската комисия създаде на тази страна европейски институции, но делото и е поверено на неопитни хора”.⁵⁴

БЕЛЕЖКИ

¹ чл. 13 – 22.

² **Стателова, Е.** Изграждане въоръжените сили на Източна Румелия.– Военно-исторически сборник, 1983, № 6, с. 15.

³ Сб. документи „Освобождение Болгарии от турецкого ига”. Т. 3. Москва, 1967, с. 21.

⁴ **Кесяков, Б.** Принос към дипломатическата история на България 1878–1925. София, 1925, с. 6–8.

⁵ Статистически сведения на Дирекцията на финансите на Източна Румелия. Пловдив, 1883, с. 3. Тези сведения са от преброяването през 1880 г.

⁶ „Марица”, бр. 200 от 15 юли 1880.

⁷ Дирекция на финансите (Статистическо бюро). Резултати от преброяване на населението в Източна Румелия на 1885 януарий 1. Книга I. Пловдивский окръг. Пловдив, 1885, с. 2-3, 12–13.

⁸ **Стателова, Е.** Изграждане въоръжените сили на Източна Румелия. – Военноисторически сборник, 1983, № 6, с. 15.

⁹ Из архива на Найден Геров. Писма, доклади и материали за възраждането на българския народ. Кн. 1. Кореспонденция с частни лица. Под редакцията на Т. Панчев, София, 1911, № 293, с. 171.

¹⁰ **Кесяков, Б.** Принос към дипломатическата история на България 1878–1925 г., София, 1925 г., с. 6–8.

¹¹ **Глушков, Хр.** Франция и конституционната уредба на Източна Румелия 1878–1880г., Сб. 130 години българска държавност, Велико Търново, 2009, с. 61–62

¹² Вкл. въоръжени сили

¹³ **Глушков, Хр.** Цит. съч., с. 63.

¹⁴ Пак там, с. 63

¹⁵ Виж **Стателова, Е.** Източна Румелия (1879–1885). София, 1983.

¹⁶ Берлинския договор (чл. 18)

¹⁷ Виж **Пантев, А.** Англия срещу Русия на Балканите 1879–1884 г. София, 1972.

¹⁸ **Глушков, Хр.** Цит. съч., с. 67.

¹⁹ **Тодоров Г.** Временното руско управление в България 1877–1879, с. 250-251.

²⁰ **Стателова, Е.** Изграждане въоръжените сили на Източна Румелия.– Военноисторически сборник, 1983, № 6, с. 17.

²¹ Пак там, с. 17

²² **Тодоров Г.** Цит. съч., с. 148-149

²³ Глушков Хр., Цит. съч., с. 67

²⁴ Пак там, с. 68.

²⁵ **Тодоров Г.** Цит. съч., с. 326–328.

²⁶ Пак там, с. 331.

²⁷ Пак там, с. 329–331.

²⁸ **Генов Ц.** Гимнастическите стрелкови дружества в Южна България през 1878–1879 година. – Военноисторически сборник, 1956, кн. 3, с. 85–110.

²⁹ **Стателова, Е.** Източна Румелия (1879–1885), София, 1983, с. 45.

³⁰ **Стателова, Е.** Изграждане въоръжените сили на Източна Румелия. – Военноисторически сборник, 1983, № 6, с. 19.

³¹ **Тодоров Г.** Цит. съч., с. 339–373.

³² **Стоянов М.** Изработване на Органическия устав на Източна Румелия, с. 67.

³³ **Стателова, Е.** Цит. съч., с. 19.

³⁴ **Тодоров Г.** Цит. съч., с. 263–264.

³⁵ член 15 и 17.

³⁶ **Манолова, М.** Русия и конституционното устройство на Източна Румелия, с. 87–97.

³⁷ Органическият устав на Източна Румелия. Пловдив, 1879, с. 6-7.

³⁸ чл. 10, 11, 12, 13, 14.

³⁹ Органическият устав на Източна Румелия, с. 7 – 8.

⁴⁰ **Стателова, Е.** Изграждане въоръжените сили на Източна Румелия. – Военноисторически сборник, 1983, № 6, с. 20

⁴¹ Органическият устав на Източна Румелия, с. 9 – 10.

⁴² **Стателова, Е.** Цит. съч., 25.

⁴³ Съветът се състои от шест директори: на вътрешните работи, на правосъдието, на финансите, на земеделието, търговията и общите сгради, на народното просвещение и началника на милицията и жандармерията.

⁴⁴ Пак там, с. 280–282.

⁴⁵ **Стателова, Е.** Източна Румелия (1879–1885), София, 1983, с. 37.

⁴⁶ **Тодоров, Г.** Цит. съч., с. 339.

⁴⁷ **Стателова, Е.** Цит. съч., с. 35.

⁴⁸ Органическият устав на Източна Румелия, с. 15.

⁴⁹ **Глушков, Хр.** Цит. съч., с. 83.

⁵⁰ в. Марица

⁵¹ **Глушков, Хр.** Цит. съч. с. 75.

⁵² Органическият устав съдържа 15 глави, 495 члена и 13 притурки.

⁵³ Уолф отпътува за Англия и на негово място застава британският дипломат Мале. Дейността на Мале се запомня с голямото му желание в Източна Румелия да се настанят турски корпус.

⁵⁴ **Глушков, Хр.** Цит. съч., с. 77.